

Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of Marmara Social Research

Sayı 5, Haziran 2014

**YEREL YÖNETİMLER VE KÜLTÜR POLİTİKALARI BAĞLAMINDA
İSTANBUL'DA KENTSEL KORUMA SORUNSALINA
SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Yrd. Doç. Dr. Aynur Can¹

Özet

Bu makale İstanbul'da kentsel koruma sorunsalı üzerine odaklanmaktadır. Kentsel koruma sürdürülebilirlik bağlamında ele alınmaktadır. Öncelikle kavramsal çerçeve ve konunun arka planı açıklanmaktadır. Kentsel koruma pratiğinde başarılı bir örnek olarak Avusturya'nın Viyana şehri incelenmektedir. İstanbul'da kültürel mirasın yoğun olarak bulunduğu Fatih (Tarihi Yarımada), Eyüp, Beyoğlu ve Üsküdar Belediyeleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulunu kapsayan bir alan araştırması yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmekte ve çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu çalışmanın ilgili literatüre güncel ve özgün katkı sağlaması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel koruma, sürdürülebilirlik, kültürel miras yönetimi, kültür politikası, yerel yönetimler, İstanbul

JEL Kodu: Z00

**SUSTAINABLE SOLUTIONS OF THE PROBLEMATIC OF URBAN
CONSERVATION IN ISTANBUL THE CONTEXT CULTURAL POLICY AND
LOCAL GOVERNMENTS**

Abstract

This article focuses on the problematic of urban conservation in Istanbul. Urban conservation is discussed in the context of sustainability. Firstly, describes conceptual framework and the background of the subject. There is studied the city of Vienna in Austria as a successful example of urban conservation practices. There was made a case study density in the area of cultural heritage in Istanbul, These fields included Fatih (historical peninsula), Eyüp, Beyoğlu, Üsküdar Municipalities, Istanbul Metropolitan Municipality and Conservation Region Agency. Finally, evaluate the data obtained from the study and represent solutions. It is expected to contribute to the original and actual in scientific literatures.

Keywords : Urban conservation, sustainability, culture heritage management, culture policy, local governments, Istanbul

JEL Code: Z00

¹ Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, aynurcan@marmara.edu.tr

GİRİŞ²

İstanbul zengin tarihi ve kültürel mirasa sahip bir şehirdir. Çok katmanlı medeniyetler tecrübesi ve birikimini yaşatmaktadır. Ancak kültürel miras yönetiminin birçok problemleri vardır. Bu makale çalışması³ İstanbul'da kentsel koruma sorunsalının tanımlanması ve sürdürülebilirlik bağlamında çözüm önerilerinin geliştirilmesi üzerine kurgulanmıştır. Öncelikle kentsel koruma ve sürdürülebilirlik kavramları çevrelendiği geniş kavramsal ağ içinde tanımlanmaktadır. Ardından kentsel korumanın arka planına yer açılmıştır. Kentsel koruma pratiğinde bir örnek olarak Viyana şehri ele alınmaktadır.

İstanbul'da kronolojik olarak anıtsal yoğunlaşma 15., 16., 17., ve 18. yüzyıllarda Suriçi'nde, Eyüp'te, Üsküdar'da, 19. yüzyılda Boğaz'da ve Beyoğlu yakasında bulunmaktadır. (Kuban, 2012, s.8) Tarihi kültürel mirası yoğunluklu olarak taşıyan İstanbul'un Fatih, Eyüp, Üsküdar ve Beyoğlu ilçe belediyelerini kapsayan alanda, büyükşehir belediyesi ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunu içine alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Söz konusu araştırmanın mantıksal dayanağı, öne sürülenler, araştırma soruları, amaç ve hedefleri açıklanmaktadır. Son olarak literatür tarama, teorik soruşturma ve alan araştırmasından süzülen veriler ve bulgular değerlendirmekte ve sorunsala çözüm önerileri geliştirilmektedir.

A. Kavram Ağı: Kentsel Koruma ile Sürdürülebilirlik ve Arka Planı

Kavramlar olgular dünyasından soyutlamak suretiyle indirgenen, değişken, bilimsel algı ve anlamlandırmaya dayanan yapı taşlarıdır. Makalenin başlığı yoğun kavramsal ağ örmektedir. Bu ağın merkezini insan, zaman, mekân kavramları kaplamakta ve değişim kavramı ile ilişki halinde olan sürekli değişen biçimler dünyası kent kavramına dekor oluşturmakta ve bağlanmaktadır.

² Kavram ağının oluşturulmasında, İngiltere'nin Manchester kentinde bulunan Salford Üniversitesi Yapılı Çevre Okulu (School of the Built Environment-SOBE) bünyesinde çalışan öğretim üyeleri ile 2012 yılının Ağustos ve Eylül aylarında yapılan mülakatların bilimsel katkısı zikredilmelidir. Bu görüşmeler kentsel korumanın farklı boyutları olan yönetim, kent tasarımı, sanat tarihi ve arkeoloji disiplinleri perspektifinden gerçekleştirilmiştir. John Hudson, Stephen Curwell ve Mike Neve II ile yapılan görüşme ve beyin fırtınası süreçleri sonunda elde edilen kayıtlar çözümlenerek kavram haritaları çıkarılmıştır. Araştırma konusunda yol gösterici ve cömert katkılarından Doç. Dr. Yusuf Arayıcı'yı şükran duyguları ile anmaktayım.

Avusturya örneğinin incelenmesinde Almanca kaynağı tercüme etmek suretiyle zamanını, özverisini ve ustalığını paylaşan Prof. Dr. Orhan İşcan'a müteşekkirim. Alan araştırmasının sorularının hazırlanmasındaki fikri katkısından dolayı Doç. Dr. Tarkan Oktay'a teşekkür ederim.

³ Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeler Birimi tarafından SOS-A-090512-0179 no'lu proje olarak desteklenmiştir.

İnsan düşüncesi ve duygusu sonsuz ve doğalmekânı yorumlayarak kendi ihtiyaçlarına yönelik mimari mekân oluşturur. Bu süreçler bütününde insan zamanı kavrar. Yaşadığı “an” ile sonsuz zaman arasına sığan zaman algı ve anlamlandırmalarını mekâna yükler. Mekân ve zamanla kurduğu ilişkide, iz bırakmak isteyen, hatıra nakleden insan kültürel bir varlıktır. Bu ilişki ağı, üretim biçimi, nüfus ölçütü, bilim, sanat ve felsefe /hikmet üretmek üstünlüğü ve ayrıcalığı ile kırsal alandan farklılaşan kentte yeni karşılık ve kavramlar kazanır. Mekânsal pratikler ve mekânintemsiliyet meselesi matematiksel olduğu kadar tecrübeye ve yaşantıya dayalı anlayışları dışı vurmaktadır. Sosyal mekân, metodolojik ve teorik olarak form, yapı ve işlev olmak üzere üç genel kavram üzerinden okunabilmektedir. Başka bir deyişle sosyal mekân biçimsel, yapısal ve işlevsel analizlere konu edilebilmektedir (Lefebvre, 1996, s.147)

Kent ve kültür ilişkisinin bir boyutu kültür politikalarını ortaya çıkarmaktadır. Dünyada kültürle doğrudan ilgilenen yönetim birimlerinin yoğunlaştığı üç alan bulunmaktadır. Bunlar, güzel sanatlar, kültür endüstrisi ve koruma alanlarıdır (Tekeli, 2011, s. 140). Kent kavramını kentsel koruma ile ilişkilendirmek, sanayi kenti kavramını berraklaştırmaktadır. Üretim biçimini değiştiren ve de hızlandıran dönüşümün kent modeli olarak sanayi kenti ve oluşturduğu yaşam biçimi olarak modernite, koruma ve sürdürülebilirlik kavramlarına uç vermektedir. Sanayi kenti kendinden önceki ortaçağ kent deneyiminin merkezine kurularak kentte sosyolojik olarak iç şehir veya tarihi şehir problemi yaratmıştır. Modern hareket, istihdama dayalı sınıfsal parçalanma, değişen sosyal ve kültürel ihtiyaçlar, kentsel koruma süreçleri ve politikaları, sürdürülebilirlik sorunsalı sanayi kentinin doğurduğu alt kavramsal bileşenlerdir. Kapitalist programa dayalı geliştirilen Batılı şehirler ekonomi temelli zenginleşme stratejileri ürettiler. Bu kentlerde üretilen refah ve estetik terimlerde, eski ve yeni arasında temel bir gerilim bulunmaktadır (Larkham, 1996, s.3).

Miras ve koruma kavramlarının altının çizilmesinde sanayi devriminin yol açtığı Fransız İhtilali, II. Dünya Savaşının neden olduğu kentsel yıkımlar ve post modern çağda 1980'lere tarihlenen sanayinin desantralizasyonuönemli rol oynamıştır. Ekonominin ve toplumsal hareketlerin devinimi kente yönelik yaklaşımların değişimini de belirlemektedir. Ayrıca kültür endüstrisinin gelişimi, kültürel çeşitlilik, global strateji kadar yerel bağlamın önem kazanması, popüler kültür, sosyal kapital ve çevresel kapitalin değişen anlamları sanayi toplumunun yerine bilgi toplumunu koyarken bilgi ekonomisini estetik entegrasyona zemin hazırlayan kümelenme ekonomilerini gündeme taşımıştır. Bu kavramların kesitinde kültürel miras, somut ve soyut kültürel miras sürdürülebilirlik bağlamında değer kazanmıştır. Böylece mekânın dili, mekânın ruhu, kentsel kalite, kültürel peyzaj, kentsel kültürel planlama, kimlik,

karakter, geniusloci kavramları kültürel mirasın somut ve soyut boyutlarını bütünleştirmektedir. Koruma mekânsal olması ile somut miras kapsamında değerlendirilmekte, olup, somut olmayan kültürel miras ile olan ilişkisi göz ardı edilmemelidir. UNESCO⁴ ve Avrupa Konseyi uluslararası platformların,postmodern mimari ve kültür politikalarının gelişmesi tarihi şehirleri ve tarihi kültürel mirası hem değerli kılmakta hem de korunmasını ivedi hale getirmiştir.Avrupa Konseyi'nin kentsel politikalarından yola çıkılarak oluşturulan Avrupa Kentsel Şartı, kentlerin tarihsel mirasının korunması ilkesini benimsemiştir. 2003 yılındaSomut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi imzlanmış, Türkiye 2006 yılında bu sözleşmeyi onaylamıştır. 2005 yılında kabul edilen Kültürel Anlatımların Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi'nin tanımladığı kültür endüstrisi olmak üzere bütün aktarım imkânlarının kullanılması tarihsel bir sorumluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda koruma terimi somut olmayan kültürel mirasın yaşanabilirliğini güvence altına alınmasını ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu sürece kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve kuşaktan kuşağa aktarma ile kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması katılmaktadır. Somut olmayan kültürel miras; dil, sözlü gelenekler ve anlatım, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, doğa ve evren ile ilgili bilgi ve uygulamalar, el sanatları geleneği sayılmaktadır (Oğuz, 2008, s.164).

Avrupa Konseyi ve UNESCO'nun önceki araçlarından farklı olarak kültürel çevre kavramına altlık oluşturmak üzere, kültürel değerlerin çevre, bölgesel kimlik, peyzaj karakteri ve kültürel mirasın çevre boyutlarının önemi artmaktadır. Ayrıca kültürel miras, öz değerinin yanında diğer politikalara vereceği katkıdan dolayı sürdürülebilir kalkınmada, küreselleşen dünyada mekân duygusunun korunmasında ve kültürler arası diyalog ve demokrasinin geliştirilmesinde önemli bir kaynak olarak kabul edilmektedir (Can, 2009, s.424). Merkezi hükümetlerin ve yerel yönetimlerin potansiyel kültür politikası geliştirme kaynakları durumuna gelmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı, 1987'de yayınlanan Ortak Geleceğimiz isimli Bruthland Raporunda geliştirilmiş olup, 1992'de Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı ile evrensel olarak benimsenen bir ilkedir. Kuşaklar arası hakkaniyet arayışını işaret eden sürdürülebilir kalkınma, “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi kalkınma ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak” olarak tanımlanmaktadır(Rodwell, 2007, s.56, Tekeli, 2009, s.132).Sürdürülebilirlik kavramının kültür alanına taşımak için önce kültürel çevre kavramı geliştirilmiştir.Kültürel çevre ya da kültürel miras denildiğinde

⁴The United Nations Educational, ScientificandCulturalOrganization

UNESCO ve AB metinlerinde somuta indirgeme, mimarlık mirası, arkeolojik miras, taşınabilir kültürel (nesnelere), maddi olmayan kültürel miras vb. alt ögelere ayrılarak yapılmakta ve statik olarak korumadan ziyade gelişerek kendilerini yeniden üretmelerinin gereği vurgulanmaktadır. Böylece kültürel mirasın sürdürülebilirliği kavramına yer açılmaktadır (Tekeli, 2009, s.132).

Sürdürülebilir kalkınma sürdürülebilirliğin potansiyel bir bileşenidir. Ortak özellikleri her ikisinin de uzun vadeli ve bütüncül olması ve aynı zamanda çevresel, sosyal ve ekonomik konularda çevrenin korunması önceliğini içermeleridir (Rodwell, 2007, s.56-57). Çevresel, sosyal ve ekonomik alan göstergesi dairelerin kesişim kümesinde sürdürülebilir kalkınma kavramı şematize edilmektedir (Jones, P.& J. Evans, 2008, s.87).

Sürdürülebilir kent kavramı, Geddes'e atıfla, varlığını korumak için doğayı, yapılaşmayı ve kültürel çevreyi koruyan, geliştiren ve teşvik eden kentleri ifade etmektedir (Rodwell, 2007, s.111-112)

Restorasyon kavramı 19.yüzyıl ortalarında literatüre girmiştir. ICCROM⁵ tarafından 1973'te yayınlanan Burra Tüzüğünde şu formül geliştirilmiştir.

Koruma (Preservation) + Restorasyon (Restoration) = Konservasyon (Conservation)

Koruma, eserin var olan durumunu korumadır. Restorasyon yeni malzeme kullanılmaksızın eserin önceden bilinen haline dönüştürülmesidir. Konservasyon veya kapsamlı koruma denilebilecek kavramın karşılığı ise, bir yerin kültürel değerine kavuşması için gerekli tüm süreçleri yerine getirmedir (Rodwell,2007, s.8).

Koruma düşüncesinin yaygınlaşması ile 19. yüzyılda korumaya yönelik yasal düzenlemeler ve onarımların bilimsel yöntemlerle yapılması gündeme gelmiştir. Fransa, İngiltere ve İtalya'da "üslup birliğine varma" kaygısıyla yapılan gelişigüzel onarımlar tartışmalara neden olmuş ve tepkiler gelişmiştir. Gelişigüzel onarımlar yerine hiç restorasyon yapılmamasını öneren romantik görüş savunulmuştur.Ardından bu akımların karşısında gelişen tarihi restorasyon ve çağdaş restorasyon kuramı olmak üzere iki yeni yaklaşım etkin olmuştur (Ahunbay, 1999, s.8-16). Tarihi restorasyon kuramı, anıtların tarihi belgelerden elde edilecek somut verilere dayanılarak restore edilmesini önermekteydi. Bu somut veriler ise arşiv belgeleri, tarih kitapları, pullar, resimler vb. sayılmakta idi. Mevcut bilgi ve belge üzerinden kültürel varlığa

⁵The International Centre for Conservation in Rome

ilişkin yapı özelliklerinin okunması, restorasyon yapanların eserler üzerinde detaylı araştırmalar yapması öngörölmüştür (Güler ve Ekinci, 2010, s.6).

Boito, üslup birliği, romantik görüş ve tarihi restorasyon kuramlarının korumaya yönelik işlevsel yönlerinin çağdaş restorasyon anlayışı içinde birleştirmiş ve 1883 yılında “Restorasyon Kuralları” olarak anılacak ilkeleri üretmiştir (Güler ve Ekinci, 2010, s.6-7). 1931 yılında Atina’da gerçekteşen Tarihi Anıtların Korunması ile ilgili Mimar ve Teknisyenleri I. Uluslararası Konferansında bu kurallar kabul edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da koruma meselesi acil bir biçimde gündemdedir. II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi 1964’te gerçekteşmiş ve Venedik Tüzüğü olarak bilinen kararları alınmıştır. Savaş sonrası yapılan rekonstrüksiyonların bilimselliği üzerindeki tartışmaları uzlaştırıcı biçimde ele alınmakta, anıtların bir sanat eseri olduğu kadar bir tarihi belge olarak korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Korumanın sürekliliğinin sağlanması, tarihi eserlerin çağdaş yaşam içinde toplumsal amaçlarla kullanılarak değerlendirilmeleri ilke olarak kabul edilmekte, onarımda çağdaş teknolojiden yararlanmak, çevre düzenleme vb. konularda açıklamalar sunulmaktadır. Çalışmaların belgelenmesini, açıklayıcı raporlarıyla birlikte arşivlenmesini ve bu arşivlerin halka açık olması öngörülmektedir(Güler ve Ekinci, 2010, s.8). Bu tüzük, izleyen bir yıl sonra ICOMOS⁶ tarafından temel ilkeler belgesi olarak uyarlanmıştır.

1972 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Sözleşmesi imzalanmış, 1978 yılında Dünya Miras Listesi oluşturulmuş uluslararası koruma stratejisi oluşturularak şeffaf bir ortam teşvik edilmiştir.

1975’te Avrupa Mimari Miras Yılı ilan edilmiş ve ardında Amsterdam Deklarasyonu ilan edilmiştir. Budeklarasyon ile bütünleşik kentsel koruma kavramına açıklık kazandırılmıştır. 1987’de Washington Deklarasyonu ile kentsel korumanın tüm düzeylerdeki kentsel ve bölgesel planlama politikaları ile ve de sosyo-ekonomik gelişme ile entegre edilmesi ifade edilmektedir. 1999’da yayınlanan Burra Tüzüğü ile kültürel önemi olan mekânların yönetimi ve korunması için bir rehber hazırlanmıştır (Rodwell, 2007, s.13-14).

Bu uluslararası platform ve süreçlerden okunabileceği üzere tarihi kültürel mirası taşıyan bina ve yapıların ortamını koruma kaygısı zamanla alan esaslı politikalara doğru evrilmiştir. Koruma politikalarının ikinci dalgası tarihi bina grupları, şehir görünümü ve binalar

⁶The International Council on Monuments and Sites

arasındaki mekânlarla ilgilenmiştir. Koruma sıhhileştirmeden hareketle değişimi sınırlandırmakta iken konservasyon değişimin kaçınılmazlığını ve bu değişimin yönetimini ifade etmektedir. Alan esaslı koruma politikalarının Avrupa'nın çoğu ülkesinde yaklaşık aynı dönemde ortaya çıktığı izlenmektedir. İlk olarak 1961'de Hollanda'da Anıt Yasası çıkarılmış, devamında LoiMalraux ile Fransa izlemiştir. 1967'de Birleşik Krallık Kentsel İmkânlar Yasasını kabul etmiş, aynı yıl İtalya'da Kentsel Planlama Yasası, 1973 yılında Türkiye'de Eski Eserler Kanunu çıkarılmıştır (Tiesdell, Oc, Heath, 1996, s.1-2).

Böylece tarihi çevre koruma kaygısı canlandırma ihtiyacına dönüştüğü mekânsal örnekler artmıştır. Tarihi korumanın temel gerekçeleri olarak estetik, mimari çeşitlilik, çevresel çeşitlilik, işlevsel çeşitlilik, kültürel hafıza/mirasın devamlılığı, ekonomik ve kültürel değerler sayılmaktadır(Tiesdell, Oc, Heath, 1996, s.11-18).

Koruma terimi kullanılırken tarihi çevrenin ve kültürel peyzajın korunması için yapılan her şeyi içine alan kapsayıcı ve bütüncül referans kavram olarak ele alınmaktadır.Bu çalışmada kentsel koruma kavramı ile korumanın farklı boyutlarını içeren bir tanımlama söz konusudur.

B. Türkiye'de Kentsel Koruma

Osmanlı Devleti'nin geleneksel şehir yönetiminin çözülmesi olarak tarihlenebilecek 19. yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan hukuksal düzenlemelerle vakıflar, kadılık ve lonca sistemi yerini modern belediyeciliğe bırakmıştır (Ortaylı, 2000, s.128-132).Kentsel dokunun geleneksel olandan farklı yeni bir anlayışla biçimlendirildiği bu dönemde korumayı benimseyen ya da tersine ifadeler de yasal mevzuatta yer alabilmiştir. Osmanlı aydını bir yandan batı Avrupa'nın koruma konusunda geldiği noktayı öğrenmekte ve ülke topraklarında uygulanabilirliğini sorgulamakta diğer yandan ziyaret edilen, görülen, hakkında raporlar yazılan Avrupa kentlerindeki gibi bir fiziki çevrenin hayalinin yapılabilirliği araştırılmaktadır. Bu ikilemysal mevzuatta da izlenmektedir (Alioğlu, 2013, s.110). Geleneksel şehir dokusu yeni yollar açılması, yol genişletmeleri, kargir bina yapımı, ızgara plan uygulamaları ile dönüştürölmektedir. Asar-ı Atika Nizamnameleri yüzyılın ikinci yarısında çıkarılmıştır. 1874'te ilk koruma yasası olarak kabul edilebilecek Asar-ı Atika Nizamnamesi, taşınır ve taşınmaz arkeolojik varlıkların yurt dışına kaçırılmasını önlemek maksadıyla tedbir olarak düzenlenmiş ve 1869 tarihli nizamnamenin gelişmiş hali olarak yorumlanmaktadır. 1881'de Osman Hamdi Bey'in katkısı ile oluşturulan yeni nizamnamede kargir anıt yapılar, kale, köprü, su kemerleri, heykeller ve sütunlardan söz edilmekte olup, koruma kapsamının Roma,

Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini içine aldığı okunabilmektedir. 1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi, 1973 yılına kadar yürürlüğünü sürdürmüştür (Ersen,2012, s.4).

1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu oluşturulmuştur.1956’da 6785 sayılı İmar Kanunu çıkarılmış, 1958’de İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuştur. Yine 1956 yılında çıkarılan İstimlak Kanunu ile kamulaştırma yetkisi belediye meclislerine verilmiş, bu tasarruf ile Yüksek Kurul kararları ile imar faaliyetleri çelişmeye başlamıştır (Ersen, 2012, s.16) 1950-1960 döneminde İstanbul tarihsel süreklilik içinde planlanamamıştır. Bir yandan camilere korumacı bir anlayışla yaklaşılmakta diğer taraftan asrileşme yol ve düşüncesi değişmeden devam etmektedir (Ersen, 2012, s.17-18).

1960’ta Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve üç yıl sonra Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı yapılmıştır. 1950’lerle başlayan iç göç dalgası İstanbul’da gecekondu olgusunu gündeme getirmiştir. Bu dönemde İstanbul’un geleneksel ahşap konutlarından oluşan son mahalleleri yok yok edilmiştir. 1980’lere kadar tüm olumsuzluklara rağmen eski hatıralarını saklayabilen şehir keskin bir çözülme sürecine girmiştir. 1961 Anayasası ile tarihi yapıların korunması devletin görevleri arasında kabul edilmektedir.1967 yılında Gayrimenkul ve Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararıyla 1964 tarihli Venedik Tüzüğü kabul edilmiştir. 1973’te 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu çıkarılmıştır. Bu düzenleme ile “tek yapı” korumadan “tarihi çevre koruma” boyutuna geçilmiştir Kentsel sitlerin de yasa kapsamında olduğu Danıştay kararı ile kabul edilmiştir. Böylece anıtların çevre bağlamında korunması ve o dönemde değersiz görülen konutların, mahalle mescitlerinin ve ikinci grup eserlerin koruma değeri olduğu yasal olarak kabul edilmiştir (Ersen, 2012, s.19).1960’lardan sonra çevre koruma ve turizm ilişkileri gündeme gelmiş olup turizm politikalarının öncelenmesi kültürel mirasın erozyonunda yeni bir tehlike olarak belirlemiştir. Cevat Erder ve Doğan Kuban tarafından kültürel değerlerin, ekonomik değerlerin önünde gelmesi gerektiği defalarca yazılmış ve söylenmişse de; ‘kültürel’ değer ne olduğu ve somut kültürel değer arkasındaki soyut kültürel değer tanımını, tam olarak yapılamamıştır. Çünkü bu tanımlama inanca bağlı bir toplumsal yapının yaşam tarzını ve fiziksel çevreyle ilişkisini tam olarak tanımlamayı gerektirmekteydi. Bu tanım, soyut kültür bağlamında, metafizik konular tam olarak anlaşılardan yapılamayacağından, bugün dahi eksik ve yeniden tanımlanmaya muhtaçtır (Ersen, 2012, s.20). Turgut Cansever bu konudaki sorunun altını çizerken çözümü de ifade etmektedir. “Sadece geçmiş bir kültürün ifadesi olarak değil, fakat yaşamakta olan şehri zenginleştiren ve manâlandıran değerler olarak kabul edilmedikçe tarihi karakteri meydana getiren elemanların tahribinin önüne geçilemeyecektir” (Cansever,1998, s.96). Cansever, kentsel koruma

sorunsalını biçimlerin korunması kaygısı kadar usta yetiştirme modellerinin ve kullanılan tekniklerin korunmasını içeren geniş bir perspektifle ele almaktadır.

Dünya Bankasının katkısı ile 1966’da İstanbul Nazım Plan Bürosu kurulmuş ve ilk plan raporu 1971’de yayınlanmıştır. 1973’te koruma yasasının çıkmasına kadar yapsatçı yükleniciler eliyle, yasa çıktıktan sonra da yapıların dört grupta tescil edilmesi ile ve birinci grup eski eserler haricindeki eserlerin, plan şeması, strüktür ve yapım tekniği değiştirilerek yeniden inşası, üçüncü grup eski eserlerde cephe düzenlerinin de değiştirilmesi, dördüncü grup eski eserleri ise belgelenerek yıkılması ve yerine orjinali ile aynı gabaride yeni bir yapı yapılması gibi tuhaf ve anlaşılmaz ilke kararları ile kent dokusunun imhası devam etmiştir. 1974’te ICOMOS Türkiye Ulusal Komitesi kurulmuştur. Tarihi yapılarda yapılacak müdahale dereceleri 1995-1996 ilke kararlarıyla doğru olarak tanımlanmışsa da, 2006 yılına kadar bu ilke kararlarına uyulmadığı ve eski kötü uygulamaların devam ettiği görölmektedir. İstanbul’da özellikle Tarihi Yarımada’da bir savaşın neden olabileceğinden daha fazla kayıp; yangınlar, imar faaliyetleri ve kasıtsız gibi görünse de, aslında stratejik olarak bir geçmiş kültürü yok etme süreci içinde yıkılan yapılarla yaşanmıştır. Daha da kötüsü koruma yalnızca fiziksel bir koruma olarak düşünölmekte; somut ve soyut kültürel miras bağlamında ele alınmamaktadır (Ersen, 2012, s.20-25).

2003 yılı itibariyle kamu yönetimi reformu adı altında gerçekteşen, yerel yönetimlerin kültürel miras alanında olmak üzere yetki, rol ve kapasitesini geliştirmeyi öneren yeni düzenlemeler yapılmıştır. 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile yerel yönetimlerin stratejik planlar hazırlaması öngörölmüştür. İlgili kanunun 3. maddesi ile “Kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ve kaynak dağılımlarını içeren plan” olarak tanımlanmakta, planlama hiyerarşisi içinde bölge planı, il çevre düzeni planı ve nazım imar planı dışında kalan ancak onlarla yakından ilişkili, ikincil, kurum/kuruluş düzeyinde hazırlanan planlardır (Bozlağan, 2012, s.192).

5225 sayılı Kültür Yatırımlarını ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2005 tarihli 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ve kültür varlıkları ile düzenlemeler içeren 2008 tarihi Vakıflar Kanunu bu alanı etkileyen diğer hukuksal düzenlemelerdir(Pulhan, 2009, s.134-135).

5226 sayılı kanun ile önemli yenilikler yapılmıştır. Bunlar siteler için alan yönetimi kavramının getirilmesi ve koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasının zorunlu hale getirilmesidir. Alan yönetimi kültürel mirasın varlığını sürdürmesi ile bugünün dünyasının ihtiyaçlarını birleştirmeyi amaçlayan bir yönetim anlayışıdır. Bu anlayış sürdürülebilirlik ilkesini benimsemekte, katılımcı bir yönetimi hedeflemekte, farklı uzmanlık alanlarında kişilerin bilimsel araştırma, koruma, kültürel miras değerlerinin kamu ile paylaşılması, ekonomik ve sosyal bir değere dönüştürülmesi konularında işbirliği yapılmasını önermektedir(Pulhan, 2009, s.135).

5226 sayılı kanunun öngördüğü yerel yönetimlere kültürel miras konusunda yetki aktaran bir diğer madde, büyükşehir belediyelerinde, valiliklerde ve bakanlıkça izin verilen belediyelerde kültür varlıkları ile ilgili koruma, uygulama ve denetim bürolarının kurulmasıdır. KUDEB (Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu) olarak ifade edilen bürolar, farklı alanlardan uzmanlardan oluşmakta ve etkinlikleri Koruma Kurulu tarafından denetlenmektedir. Yine bu kanun ile kültürel varlıkların korunması için yeni kaynak ayrılmıştır. Belediyelerin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla, tahakkuk ettirdikleri emlak vergisinin %10'u oranında ek vergi konulmuştur. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı adı verilen bu emlak vergisinin valilik denetiminde belediyelere kullanırılması öngörülmüştür. Ayrıca toplu konut için verilen kredilerin de en az %10'nun tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakım, onarım ve restorasyonu için kullanımı hükmü düzenlenmiştir. Bu fondaki proje önceliğini Çevre ve Şehircilik Bakanlıęı⁷ ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığı birlikte belirlemektedir.

5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu'nun amaçları arasında bireyin ve toplumun kültürel gereksinmelerinin karşılanması; kültür varlıkları ile somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir kültürün birer öğesi haline getirilmesi; ülkenin kültür varlıklarının yaşatılması ve ülke ekonomisine katkı sağlayan bir unsur olarak değerlendirilmesi ve kullanılması vardır. Kanun 2863 sayılı kanunda korunması gereken taşınmaz kültür varlığı olarak tanımlanan yerleri de teşvik kapsamı içinde almış, kanunun amaçları doğrultusunda, özel kültür yatırımı ve girişimi için kullanılacaklarını belirtmiştir. Bakanlık, bu yasa çerçevesinde özel girişime mal tahsisi ve dolayısıyla taşınmaz kültür varlığı niteliği taşıyan ören yerlerinin ya da anıt eserlerin de tahsisini yapabilmektedir" (Pulhan, 2009, s.137).

⁷ İmar ve İşkân Bakanlığı'nın 2011 yılında ismi değiştirilerek Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olmuştur.

5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ile bütün ölçekteki belediyelere sit ve/veya taşınmaz kültür varlığı niteliği taşıyan alanlarda yeni inşaat yapma ve yenileme-yaşatma başlığı ile mekânsal dönüşüm yapma hakkını vermektedir. Yenileme kapsamına alınan kültürel miras alanlarında ticaret, turizm alanı geliştirme gibi büyük gelirler getiren dönüşümlere izin verildiği için, tüm büyük kentlerde ama özellikle İç.tanbul’da kanun esas amacından uzaklaşmaktadır. Sosyal dokunun korunması, kültür varlıklarının onarılarak yaşatılması ve insanların hayatlarının sosyal anlamda zenginleşmesi hedefleri ikinci planda kalmaktadır (Pulhan, 2009, s.137-138).

C. Kentsel Korumada Bir rnek: Avusturya’da Viyana

Bu rneğin seçilmesinin ardında Avusturya ve Türkiye’nin siyasi ve toplumsal tarih açısından benzerlikler taşıması ve İştanbul ve Viyana’nın sahip oldukları benzerlikler bulunmaktadır. Bu iki Şehir kentsel estetik perspektifinden karşılaştırmalı çalışmaya konu olabilecek dünyanın değerli kültür varlıklarına sahiptirler (Bkz. Can, 2012, s.141-143). Bu bölümde Viyana Őhiri kültürel mirasın korunmasında başarılı bir örnek olarak incelenmeye değer bulunmuştur.

Avusturya’ya kültürel mirasın korunmasında Viyana’da bulunan Federal Anıtlar Kurumu (Bundesdenkmalamt -BDA) kamu yararı ve yasal sorumluluk kapsamında koruma, bakım ve araştırma yapan uzman kuruluştur. Bu kurumla anıtların korunması, araştırılması, belgelenmesi ve restorasyon teknolojisi alanlarında 150 yıldan fazla devam eden bu süreç kamuoyunun tasarrufu altındadır (DenkmalPflegeForschungSchutz, 2012, s.3).⁸ Mali destek tahsisi ve vergi gelirleri ile güçlü, sorumluluğunun bilincinde, uzlaşıya dayalı ve itinalı bir yapıdır. Anıtların kullanımı ve muhafazasında uzlaşı sağlamak yaklaşımı ile mülkiyet sahiplerini gerekli tedbirlerin alınması konusunda tedbirlerin doğruluğuna ikna etme çabası gösterilmektedir. Mimarlık, el işçiliği, restorasyon alanlarında çeşitli sivil toplum kuruluşları, yönetim birimleri, ulusal ve uluslararası bilimsel kuruluşlar ve uygulayıcılar ile yoğun işbirliği yapılmaktadır. Zira tüm paydaşlar kültürel mirasın geleceğinin garantisini oluşturmaktadır. Bu kurumun kökeni, 1850’de İmparator Franz Joseph anıtların araştırılması ve korunmasına yönelik merkezi komisyonun kuruluş belgesini imzalamasına dayanmaktadır. Veliht prens Franz Ferdinand bu için onursal başkanı ve hamisi olmuştur.

Merkezi komisyonu 1900’l yıllarda Avrupa’nın en modern teşkilatı seviyesine gelmesini, Viyana Sanat Tarihi Okunun ya da Viyana ekolünün önemli temsilcilerinden Alois Riegel’e

⁸ Avusturya’da kentsel koruma sürecinin açıklanmasında aksi belirtilmedikçe bu kaynaktan yararlanılmaktadır.

(1858-1905) borçludur. Onun “Çağdaş Anıtlar Kültü” eseri bugüne kadar anıtlar teorisinin standartlarını belirleyen kılavuz kitap olmuştur. Bununla birlikte MaxDrovak’ın (1874-1921) “Anıtlar Bakımının İlmihali” eseri popüler bir yayılma alanı bulan polemik yazısı düşüncelerinin oluşmasına yol açmıştır (Breitling,1981, s.54).Riegel ve Drovaks anıtların korunması yasası düzenlemesini talep ettikleri halde, bu yasa Avusturya Macaristan monarşisinin 1923’te sona erdiğinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasa öncesi 1918’de eserlerin yurt dışına taşınması yasağı yasası çıkmıştır. 1923 tarihli yasa BDA’nın eylem temelini oluşturur ve yasayla görev alanı anıtların araştırılmasından, koruma altına almaya ve muhafaza etmenin temin edilmesine doğru genişletilmiştir. 1934 ile 1945 arasında faaliyet gösteren idari kuruluş II. Dünya Savaşı sonrasında BDA olarak yeniden oluşturulmuş ve gelişmesi için yüksek görevler üstlenmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısında anıt bakımının önemi artarak bu kent hizmeti gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir. 1978’de yapı toplulukları koruma altına alınmaya başlamıştır. 1999 yılında çıkarılan anıtlar koruma kanunu ilaveler ile yenilenecek 2010 yılından bu yana BDA’nın anıtlar listesi kayıt altına alınmış ve kamuoyuna sanal ortamda açıklanmıştır.

BDA’nın yasal görevi kültürel mirasın toplam bütünlüğü içinde tarihsel, sanatsal ve diğer kültürel olarak toplum menfaati için önemli olan değerli objeyi seçmektir, belirlemektir. Gelecek için ve kamunun ortak menfaati için muhafaza edilmesi gereken kültür varlığına karar vermek, kamusal ilgi odağında olan objelere değer biçmektir. Ve anıtların sonraki geleceğini yeni kullanım ve istekler doğrultusunda yönlendirmek, uyumlaştırmak, karar vermektir. BDA paydaşlarla açık, nesnel, tarafsız ilişkiler öngörmekte, eşit davranmayı garanti etmektedir. Katılımcı pratik önemli bir prensip olarak işletilmektedir. Kararlarına itiraz usulü Eğitim, Sanat ve Kültür Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir. Son olarak yüksek mahkemeye şikâyet hakkı vardır, anıtın malikleri ile olumlu ilişki geliştirmek bu varlığın korunması için önem taşır. İhtimam göstermek eylemi, gelecek kuşaklar için güvence altına almak, anıtlarla ilgili yerinde inceleme ile kullanıcı tarafından talep edilen değişiklikler desteklenmektedir. Görevliler, çalışanlar yüksek kaliteli bir uygulamayı garanti etmektedir. BDA, uzmanlık gerektiren teknik konularda uzman sunmakta, uzmanlar arasında işbirliği gerekleri gibi çözüm üretmektedir.

Tarihi park ve bahçeler BDA’nın görev kapsamındadır.Danışmanlık hizmetlerinin yanında eyalet temsilcilikleri kültür mirasının korunmasında finansal olarak maliklerin veya kullanıcıların yanında durmaktadır. Doğrudan sübvansiyon yanında hem federal hem de eyaletler tarafından anıtların korunması ile ilgili önlemler bağışlar yoluyla da ortak kültür

varlığı güvence altına alınmaktadır. Vergisel avantajlar sağlanmak üzere finansal destek olunmaktadır.

BDA arkeolojik olarak bütün bulunanları ve bulunduğu yerlerin katoloğunu hazırlamakta ve planlama süreci korumaya almanın temelini oluşturmaktadır. Koruma ve restorasyon yöntemlerinin yeterliliği ve sürekliliği sorgulanmakta ve doğrulanmaktadır. Dokümantasyon ve arşiv çok gelişmiştir. Sürdürülebilir işlerliği koruma, yapıların tarihsel yapı malzemeleri ile ve teknikleri ile sürdürülebilir korunması süreci uygulanmaktadır. Tarihi malzeme ve tekniklerin uygulanmasının aktarılması sağlanmaktadır. Mimarlara, el sanatçılarına, restoratörlere, anıt bakımcılarına yönelik sürekli kurs ve seminerler verilmektedir. Anıt Koruma ve Enformasyon Eğitim Merkezi gibi pek çok araştırma uygulama merkezleri var. Bunun yanında anıt korunmasında güncelliği tutan bilimsel etkinlikler, interdisipliner çalışmalar, anıt bakım ve korunmasına yönelik sergiler, yılda iki kere açık günler ile alışveriş ve işbirliği ortamları kentin kültür yaşamına katılmaktadır. Mülkiyet sahipleri için de eğitim ve seminerler, danışmanlık hizmetleri uygulanmaktadır.

19. yüzyılda tarihselcilik döneminde iyileştirilen anıtsal yapı bakımı uygulanırken 1900'lerde Riegel'le Avusturya'da modern anıtsal yapı bakımına yönelik paradigma değişikliği ortaya çıkmıştır. Riegel ve Dvorak'ın düşünceleri kültürel peyzaj kavramının anlamını oluşturmuştur. GeorgDeiho'yu "muhafaza edin, restore etmeyin" formülü noktasına getiren bu modern bakışın, bugün hala yol gösteren teorik esası olarak geçerliliğini sürdürür. Savaş sonrası dönemde bir kırılma söz konusudur. Anıt korumanın temel görevi tekrardan kurmak olarak görölmektedir. Bunda teorik düşüncelerin önemli rolü vardır. AdalbertKlaar çoksayıda Avusturya şehirleri için yapıların yaş planlarını yapmış, bu planlarda açıkça ortaya çıkan anıt koruması odak noktası tek anıtlar değil aksine bütün şehir olarak belirlenmiştir. 1970'li yıllar itibariyle anıt korumanın tarihiyle yakından ilgilenilmiş ve yoğun bir biçimde anıt nedir sorusu yeniden sorulmuştur.

BDA'nın zengin yayın kataloğu vardır. Özel sayı ve uzman dergiler, popüler aktüel yayınlarla anıtlar ve restorasyonları tarih, sanat tarihi, restorasyon bilimi farklı perspektiflerden aydınlatılmaktadır. Vatandaşları Avusturya kültür mirasının bütün yüz ve detaylarıyla ve yansımalarıyla tanıştırılmaktadır.Koruma ve restorasyon önlemlerinin zorunluğu dile getirilmektedir. Uluslararası araştırma projeleri yürütölmekte, Avusturya Bilimler Akademisi ile ortak çalışmalar yapılmaktadır.

BDA'nın asli vazifesi Avusturya'nın kültür mirasının sahiplenilmesine yönelik bilincin üretilmesi ve sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Bilinenleri, sevilenleri tamamen yeni bir bakışla sunmak ve bir anlayış oluşturmaktır. Bu bilinç anaokulu düzeyinde başlamaktadır. Çocuk yuvaları ve okullar ve diğer eğitim kuruluşlarıyla birlikte çalışmalar, özel gezi, proje, workshop, anıt günleri yapılmaktadır. ğrenim anıtı adı altında kültür aktarım programlarıyla çocuklar ve gençler çok sayıda proje ile saha çalışması ve özel uygulamalar ile bilinlendirilmektedir. Avrupa Miras Günleri organizasyonu artarak devam eden izleyici sayısı ile Anıtlar Günü uygulaması ile anıt koruması toplumu gündemini süslemektedir. Avusturya'da ortak kültürel mirasımızı koruma ve bakımı bir toplumsal projedir. Anıt bakımcısı ve korucusu olmak toplumsal olarak yüceltilmektedir. Anıt varlığı ve çeşitliliği herkesin birlikte katkısıyla gelecek için güvence altına alınmaktadır.

Viyana'da tarihselci akımın modernist harekete dönüşümü entelektüel birikimin ve toplumsal dönüşümle birlikte gelişmiştir. Post-endriyel şehrin kentsel kültürel planlama ve politikaları hayata geçirilmiştir. 19. yüzyılda inşa edilen doğa ve sanat tarihi müzelerinin etrafında ağdaş sanat müzelerinin konumlandığı alan MuseumsQuarter kültürel kümelenmesi ile tarihi şehir dokusunda güncel, popüler kültürün yaşayarak canlandırıldığı meknlar üretilmiştir (Mommaas, 2004, s.508). Bu meknlarda geçmiş zamanlar kadar geçmişte yaşayan insanların ruhları bir araya gelmekte ve bu "an"a tutunan insanlara yaşama gücü ve sevinci vermektedirler.

Viyana'da mekânsal dönüşüm ve korumanın başarisının arka planında sadece kurumların değil katılımcı pratikler de etkili olmuştur. Buna Viyana Ormanlarının kurtarılmasının hikyesi tanıklık etmektedir. 19. yüzyılın ortalarına Avusturya'da devlet maliyesini güçlendirmek amacıyla, kamu mallarını satmak için bir ofis kurulmuştur. Bu büro 1870'te 31.000 hektar byklğindeki Viyana Ormanlarının 1/10'u kadar büyük kesiminin satışını kararlaştır. Basın ve parlamento yeleri de devlet malının bu örgütlü yağması karşısında sessizdir. Viyana belediyesi ise bu eşsiz orman kuşağının, temiz hava deposunun, kentlinin dinlenme yerinin yok edilmesi karşısında kaygı taşımamaktadır. Joseph Shffel adında bir kişinin "Viyana Ormanlarının Satışı" makalesini yazarak bir kampanya başlatması ile Viyana Ormanları parsellenip satılmaktan kurtarılmiştir. Shffel'e kamu yönetimini küçük düşürmek ve ona karşı kin beslemeye kışkırtmak suçundan beş kez kovuşturma açılmıştır. Sonunda 1870'de çıkarılan kanun yürürlükten kaldırılmış, kanun gereğince yapılan anlaşmalar bozulmuş ve ilgili orman yönetimi görevlileri emekliye alınmıştır. Berlin'de J. Schüffel gibi bir kişi çıkmadığı için Grünwald kurtarılamamıştır (Yavuz,1980, s.113-114)

Viyana’da korumada katılımcı pratikler dikkat çekicidir. 1969 tarihli Konut Onarım Yasası ile tarihi konutlardaki bakım ve onarımı üstlenen kullanıcılar devlet yardımı ile desteklenmiştir. 1983’te şehrin Spittelberg bölgesinde denenen bir sistemle, ilgili dokunun bütünüyle Viyana Belediyesi’nce satın alınması suretiyle rehabilite edilecek konutları talep edenlerin önceden ortaya konulan onarım programının bütün aşamalarına katılımı sağlanmıştır. 1984 tarihli Konut Sıhhileştirme Kanunu ile uygulamada kolaylıklar kadar zorluklar yaşanmıştır. Sosyal konutlardan sorumlu olan ve kamu yararına çalışan taahhüt kuruluşlarının statüleri tarihi doku onarımını içine almadığından bürokratik engellerin çok kademeli olarak çözülmesi gerekmiştir. Almanya’da tüm kullanıcıların durumlarının gözetildiği “gözetici yenileme” olarak adlandırılan anlayış, Avusturya’da, uygulanan kısmi kapsama nedeni ile “yumuşak yenileme” olarak literatüre geçmiştir.1988’den itibaren Viyana Belediyesi ile bir katılım bürosu oluşturularak, sıhhileştirme bölgelerinde alt kademeli bürolar örgütlenerek süreç izlenmiştir (Aygen, 1991, s. 103-105).

Böylece Viyana’da kentsel koruma çok boyutlu, katılımcı, çağdaş yorumları içeren, bütüncül ve sürdürülebilir bir program olarak uygulanmaktadır. Bu pratiğin ardında entelektüel birikim ve kentli bilincinin gelişmişliği olduğu yorumuna ulaşılabilir.

D. Alan Araştırması

Kent sadece işlevsel öğelerin basit bir toplamına indirgenemeyecek bir imgeler dizgesinden oluşur (Tanyeli, 1984, s.23). Kültürel miras yönetimi yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte iç içe geçmiş bir alandır. Türkiye’de kentsel koruma konusunda bütünleşik ve özgün bir programın yokluğu dikkate değer bir tespittir. Bununla birlikte bu konuda birçok sorun bulunmaktadır. Bu sorunlar ulusal hukuki düzenlemelerdeki boşluklar ve tutarsızlıklar, bürokratik engel ve kısıtlar, kurumlar arası ilişkilerde çelişki ve görev geçişleri, kentsel yönetimin çok başlılığı, teorik ve pratik dünyanın ayrışımı, kültürel miras ve çağdaş kentsel yaşam arasındaki ilişkinin olmaması olarak sıralanabilir. Bu durumda kentsel koruma konusunda sosyal sürdürülebilirlik, yerel ihtiyaçlar ve kültürel kodlar bağlamında söz konusu sorunlara çözüm önerilerinin üretilmesi gerekmektedir.

Kentsel koruma uygulamaları incelendiğinde araştırma çerçevesinde öne sürülenler şöyle sıralanabilir:

- Planlama problemleri ve koruma planlarında eksiklik

- Belediye Meclislerinde bulunan imar komisyonlarının plan değişikliği kararlarının olumsuz etkisi
- Çok başlı kent yönetimi ve kültürel miras yönetimi
- Koruma kurullarının ürettiği verimsiz bürokrasi
- 2003 kamu yönetimi reformu ile yerel yönetimlerin koruma pratiğinde etkin rol üstlenmeleri
- Yeni kentsel alanların oluşturulması ve geliştirilmesinde estetik ölçütlerin bulunmaması, gerekli ölçütlerin geliştirilmesinde tarihi Şehir dokusu ve silüetinden yararlanabilme
- Kentsel koruma konusunu içine alan kültür politikalarının yokluğu
- Toplumda kentli bilincinin gelişmemiş olması
- Restorasyon kalitesinin düşük olması
- Restorasyon maliyetinin yüksek olması

Bu tespitlerden yola çıkarak araştırma soruları Şöyle tanımlanmıştır:

Kentsel kimlik probleminin aşılmasında mimari kültürüçağdaş kentsel yaşama nasıl uyumlaştırılabilir?

Sosyal sürdürülebilirlik ve kültürel mirasın yönetiminde yerel yönetimler için geliştirilebilecek öneriler nelerdir?

Araştırmanın nesnel hedefleri aşağıda sıralanmaktadır.

- Sürdürülebilir kentsel koruma süreçlerinin geliştirilmesinde öneriler sunulması
- Avusturya'da Viyana'yı içine alan kentsel koruma modelinin örnek olarak incelenmesi
- Kentsel korumada işlevsellik ve verimliliğin geliştirilmesi
- Kentsel kimliğin korunması ve geliştirilmesine katkı sağlanması
- Kültür politikasının geliştirilmesi
- İlgili literatüre özgün ve güncel katkı sağlanması

- Teori ve pratik ayrışımının giderilmesine çalışılması

Araştırmanın sorularına cevap aranması ve nesnel hedeflere nasıl ulaşılabileceğinin sorgulanması için alan araştırması yapılmıştır. İstanbul'da tarihi kültürel mirasın kronolojik olarak yoğunluklu bulunduğu ve kentin kimlik ve karakterini taşıdığı kültürel miras dokusu ile halen dışı vurabilen dört ilçe belediyesi seçilmiştir. Nitekim Osmanlı İstanbul'u geleneksel olarak dört idari bölgeye ayrılarak yönetilmekteydi. Bunlar Dersaadet denilen sur içi şehir ve bilad-ı selase (üç belde) olarak tanımlanan Galata, Eyüp ve Üsküdar'dı (Gül,2013, s.24). İstanbul'un ilk sit alanı 1974 yılında ilan edilmiş olan Boğaziçi doğal ve tarihi sit alanıdır. 1977'de Eyüp merkez ve civarı kentsel sit alanı, 1993'te Beyoğlu kentsel sit alanı, 1995 yılında Tarihi Yarımada tarihi, arkeolojik ve kentsel sit alanı olarak ilan edilmiştir. Üsküdar'da 1992'yi izleyen yıllarda üç kentsel sit alanı ilan edilmiştir. Bunlar; Büyük ve Küçük Çamlıca doğal ve kentsel sit alanı (1998), Valide-i Atik Camii ve çevresi kentsel sit alanı (1992), Rum-i Mehmet Paşa Cami ve Ayazma Camii çevresi kentsel sit alanlarıdır (1996). Süreklilik duygusunun kökü mekândadır(Nora, 2006,s.17)kabulü ile bu mekânın izleri sürülerek alanın çerçevesi çizilmiştir. Tarihi yarımada veya suriçi olarak tanımlanan Fatih, Eyüp, Beyoğlu ve Üsküdar belediyeleri, Büyükşehir Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun⁹ ilgili birimlerini temsil eden yetkili kişilerle görüşülmüştür. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih, Eyüp, Beyoğlu ve Üsküdar Belediyelerinin stratejik planları ve faaliyet raporları konu kapsamında incelenmiştir. İlgili yöneticilere önceden gönderilmiş yarı yapılandırılmış mülakat soruları yöneltilerek, 1 ile 2,5 saat aralığında süren mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlar 2014 Mart ve Haziran ayları içerisinde uygulanmıştır.¹⁰

E. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi ve Öneriler

Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucunda sorunsalın kuşatılmasında altı çizilen sorun ve çözüm önerileri başlıklar halinde sunulmaktadır. Açıklama metinlerinde bir tür kolaj

⁹ Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'na bağlı olarak İstanbul'da 7 adet Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu bulunmaktadır. Alan araştırması kapsamında yer alan Eyüp ve Beyoğlu II. No'lu, Fatih IV no'lu, Üsküdar VI no'lu Koruma Bölge Kurulu içinde yer almaktadırlar.

2007 yılı itibariyle İstanbul Büyükşehir Belediyesinde, Eyüp, Beyoğlu ve Üsküdar Belediyelerinde KUDEB oluşturulmuştur. Fatih Belediyesi ise 2012'de Yıldız Teknik Üniversitesi işbirliği ile Tarihi Yarımada Uygulama ve Araştırma Merkezinin (İSTYAM) kurulmasını sağlamıştır.

¹⁰İBB'de Tarihi Çevre Müdürlüğü, Fatih Belediyesinde Kültür ve Sosyal İşlerden sorumlu Başkan Yardımcılığı, Eyüp Belediyesinde Kültür Müdürlüğü, Beyoğlu Belediyesinde İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, Üsküdar Belediyesinde ise Kültür Müdürlüğü ve KUDEB'te ilgili mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakat uygulama sürecinde 30 Mart 2014 Yerel Seçimlerinin gerçekleşmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih, Eyüp, Beyoğlu ve Üsküdar ilçe belediyeleri, Adalet ve Kalkınma Partisi AKP'li olup, yeni seçimle bu durum değişmemiştir. Dolayısıyla görüşülen birim müdürlüklerinde değişiklikler olmamıştır.

tekniki ile literatür tarama, teorik soruşturma sonrası zihin egzersizinin ürünü sorun tespiti ve öneriler geliştirilmiş olup, mülakatlardan elde edilen bulgulara doğrudan alıntılanmak suretiyle yer açılmıştır.

1. Kültürel Mirasın İşlevi ve Değeri

Kültürel mirasın işlevleri konusunda mülakat verileri şöyle sıralanabilir.

- Geleceğe mirası iletebilmek
- Eskiye değerli kılan yeniye oluşturacak kültüre malzeme sağlaması
- Bizi biz kılan şeylerin devamlılığını sağlamak
- Geçmiş hayatla bugünkü hayat arasında köprü kurmak
- Geçmişi anlamamızı sağlamak

Kültürel mirasın işlevi ve değerini okumak için “İstanbul’da hiç tarihi eser olmasaydı ne olurdu?” sorusu zihin açıcı olabilecektir. Bu soruya cevap arayışı içinde dūřünsel ve duygusal karşılıklar olacaktır. Zihin ve duygu egzersizi ile aşağıdaki açıklamalara ulaşılabilir.

- İnsan iz bırakmak, sürmek ve sonsuzda yankılanmak ister.
- Süreklilik duygusuözgüven duygusunu geliştirir.
- Biçimlerin zaman içinde farklılaşarak tecelli etmesi karşısında insan geçiciliğini fark edebilir. Değişimi berraklıkla temsil eder. Yaşanılan çağıfark ettirir.
- Kültürel mirasın korunması hatıralara hürmet ve vefa duygusunu canlı tutar.
- Kültürel miras kendi diliyle konuşur, anlatır, soru sorar.
- Bütünün görölmesini kolaylaştır.
- Zamanı resmeder, bağlar, sürdürür.
- Tarih bilincinin ve kentli bilincini geliştirilmesinin doğrudan aracısıdır.
- İnsanı özgürleştirir, tazeler, reelleştirir ve olgunlaştırır.

- Yeni söz ve söylemler oluşturmada toplumlara referanslar sunar.
- Estetik ölçütler sunar. Yeni ölçütlerin geliştirilmesinde referans değer olarak işlev görür.
- Seyrinden masalsı tat bırakarak her Őeyin geğici olduğunu bildirir, yayar.

Böylece duygusal ve düşünel dünyamızda özel ve özellikli yer edinen kültürel miras olgusu toplumların kendini bilme deneyimini yaşamasında, zamanla, mekânla, varlıkla ve yoklukla ilişki getirmesinde, hatıra, vefa kavramları ile bugüne bağlanabilecek sürekliliklerin oluşturulmasında kaynak olarak kabul edilebilir. Kültürel mirasın değeri ve işlevi İstanbul'da Viyana'da olduğundan farklı anlam ve anlamlandırmalara açılmaktadır. Viyana'da kültürel süreklilik, Batı medeniyetinin öznesi olması, sanayi devrimini bizatihi yaşaması, II. Dünya Savaşının kente etkisi kültürel kesitleri İstanbul'da farklılaşan bir dil ve bağlama dönüşmektedir. Ulus devlet oluşum süreci ile başkentlik vasfını yitiren İstanbul'da 20. yüzyılın ilk çeyreğinde geręekleřtirilen yapısal kültür devrimi ile kendi kültürel bağlamını anlama ve ona bağlanma kudretinden mahrum edilmiştir. Böylece Viyana'nın yaşadığı ve kentsel koruma programının büyük ölçüde teminatı kültürel süreklilik olgusu İstanbul'da kültürel kopukluk ile algı ve anlamlandırma sorunlarına yerini bırakmaktadır. Ayrıca sanayi devrimini kendi yaşamamış, Viyana'yı da içine alan Batı medeniyetinden ithal edilen sanayi ile kentsel biçimler, uygulamalar, anlamlar ve değerler taşınmıştır.

Kültürel mirasa işlev ve değer biçmek bir kültür politikasının varlığını zorunlu kılar.

2. İstanbul'un Bir Kültür Politikası Var mı?

Bu sorunun araştırılmasında İstanbul'un özgün ve kimlikli alanına sahip Fatih, Eyüp, Beyoğlu ve Üsküdar Belediyeleri ve de İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2014'e kadar yayınladığı stratejik planları incelendiğinde ilginç sonuçlara ulaşılmıştır. Vizyon ve misyonun açıklandığı bu metinler bir yandan güçlü bir söylem diğer yandan kendi ile çelişen söylemler olarak okunabilmektedir. İBB'nin vizyonu konu bağlamında İstanbul'u eşsiz mirasına sahip çıkararak sürdürülebilir bir dünya kenti yapmak olarak açıklanırken, misyonu medeniyetlerin buluşma noktası İstanbul'a karşı tarihi sorumluluğun yerine getirilmesi, özgün kimliğinin pekiştirilmesi, saygın bir dünya kenti haline gelmesine katkı sağlamak olarak zikredilmektedir. Fatih Belediyesi vizyonu; medeniyetler kenti Tarihi Yarımada'yı turizm, ticaret ve kültür değerleriyle dünyaya tanıtarak, ilçemizin ve ölkemizin gelişmesine katkıda bulunmak olarak turizm politikası ile yaklaşıldığını ifade etmektedir. Eyüp Belediyesinin

vizyon ve misyonunda kültürel mirasa hiç yer verilmemesi buna karşılık vizyonunda, özgün uygulamaları ile günün sorunlarını çözen, kenti geliştiren, geleceği inşa eden belediye misyonunu, yaşayanlar ve gelecek nesiller için modern bir kente dönüştürmek olarak ifade etmektedir. Bununla birlikte temel değerlerde sürdürülebilir kentleşme ifade edilmekte, stratejik amaçlar ve hedeflerde tarihi dokunun korunması eklenmektedir. Beyoğlu belediyesi, tarihi ve kültürel dokusunu koruyarak, küresel bir sanat, turizm ve eğlenme merkezinin yanı sıra çağdaş ve yaşanabilir özgün bir kent haline getirmek olarak betimlediği vizyonunu tarihi ve kültürel mirasını koruyarak geliştirir ifade ise misyona dönüştürmektedir. Üsküdar Belediyesi vizyonu Üsküdar'ı bir cazibe merkezi yapmak olarak ifade edilirken, misyonunda tarihi gelenek ile çağdaş medeniyetin uyum içinde yaşatılmasını sağlamayı modern şehircilik anlayışı ile sunmayı vaat etmektedir. Gür bir söylemler bütünü içinde çelişik ve açmazlarla bezelidir.

Mülakatlardan çıkan tespit ve yorumlarla, kültürel mirasın korunmasında İstanbul'da stratejik planlarda kendi içinde çelişkili ifadelerle zikredilen olumlanan ve güçlü söyleme karşınşehirin bir kültür politikasının olmadığının altı çizilmektedir. Kültürden anlaşılan kültürel etkinliklerin sayısal çıktısı ve turizm politikasının parçası olduğu, turizm ekonomisi için değer ürettiği kadar değer atfedilen, gerçek anlamda değersiz ve ihmal edilen kültürel miras olgusudur. Bu tespit şöyle ifade edilmektedir.

“İstanbul için kentsel korumanın etkinlik alanı arttırılmalıdır. Büyükşehir Belediyesinin eylem ve etkinlikleri düşünöldüğünde öncelik ulaşım, imar ve yatırım olarak izlenmekte, koruma konularına yeterince önem verilmemektedir”.

Buna karşılık Viyana güçlü bir kentsel kültür politikası üretmekte ve sürdürmektedir.

3. Sürdürülebilirlik

Mülakat yapılan tüm birimlerde ortaya çıkan bir tespit olarak İstanbul'da sürdürülebilir kent düşüncesi yoktur, gelişmemiştir. Kente hız, kalkınma, büyüme, geç kalınmiş bir modernlik söylemi hâkimdir. Kültürel mirasın korunması kapsamında çıkarılan yasal düzenlemeler bile tarihi şehirde yeni yapıların inşası üzerine kurgulanmıştır. Şöyle ki:

“Tarihi şehirde yeni yapıların sınırlandırılması hatta durdurulması gerekirken, 5366 sayılı yasanın uygulanması tarihi alanda yeni yapıların yapılması derin bir çelişkidir. Yasanın çıkış nedeni koruma değil tarihi alanlarda yeni yapma modeli olarak düşünölmüştür. Çıkış amacı doğru sonuçlara götürmüyor. Bu yanlışlığın önüne geçilmelidir. Yapı yapma değil de denetim,

özel mülk sahiplerine onarım için teknik ve parasal yardım sağlanabilmelidir. Bu anlamda KUDEB uygulamaları sınırlı kalmaktadır. Bu uygulamaların kurumsallaşması sağlanabilir”.

Kamusal işlev gören yapıları korumakta ancak sivil mimarlık örneği yapıların kullanıcıları kaderleri ile baş başa kalmış olup büyük zorluklar yaşamaktadırlar. Bu alan yönelik çözümlerin üretilmesi gerekmektedir.

Eski eserlerin onarımı sonrası sürdürülebilirlik kapsamında yeni işlevlerle şehrin kültür yaşamına katılımı büyük oranda sağlanamamaktadır.

“Eski eserler ihya ediliyor ama bu eserler kendi amaçları doğrultusunda işletilemiyor. Dernek ve vakıflara tahsis edilen birçok kültür varlığı atıl vaziyette ve şehrin kültür hayatına katılmıyor. Eserler metruk olmaktan kurtuluyor belki ama kültürel hayatın üretilmesine ve sürdürülmesine katılmıyorlar”.

4. Ayrışım

Teori ile pratik alanın ayrışımı net bir biçimde izlenmektedir. Türkiye’de siyasetin bürokrasinin önünde olduğu, üniversitelerin pasif rolü, pratik alanın kendi başına bırakılması tespitleri yapılmaktadır.

“Kentsel koruma çalışan akademisyenlerin büyük bir bölümü bölge kurullarına bilir kişi raportörlüğü yaparak ve danışmanlıklarla geçimlerini temin ediyorlar. Bilirkişi raporları arasındaki açık tutarsızlıklar bulunmakta. Aynı akademisyen farklı raporlarda farklı görüşleri savunmakta. Bilimsel ölçü ve tutarlılığın olmadığı bir ortam var. Bunları üniversitelerin tartışması lazım ama bu ortamda tartışamazlar”.

Ayrışım alanlarının aşılarak üniversiteler, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları vb. yerel aktörleri içine alan katılımcı pratikler geliştirilmelidir.

5. Yönetim

Yönetim boyutunda meclis yapıları ve işleyişi ile merkez ve yerel ilişkileri sorun alanı olarak belirlenmektedir. Koruma amaçlı imar planlarının plan tadilatlarıyla sık sık değişmesi sorunu vardır. Sorunlar şöyle tespit edilmektedir.

“Yerel yönetimler koruma konusunda karar verici olmalı, ancak merkezi bir politika da olmalı. Planlamanın yerel yönetimlere geçişi bilimsel otoriteler tarafından olumlu

karşılanmasa da belediye meclis yapılarına bakıldığında bu meclislerin korumaya yönelik kararları alabileceği beklenilemez”.

“Meclis üyeliği bir rant meselesi olmaktan ıkartılmalı. Gerçekten şehre katkı sunabilecek yetkin insanlar meclisteolabilmelidir. Meclis üyeliği ve belediye başkanlarının belirlenmesinde asgari ölçütler olmalı, sadece seçilmiş olmak yeterli gelmemekte. Bu durum bazen vahim sonuçlar doğurmaktadır. Belediye başkanlarını kentsel koruma ile ilgili destek alacakları, onların ufkunu açacak kılavuz kurum ve kişilere ihtiyaç bulunmakta. Belediye başkanının çok bileşenli kararları alabilmesi için enstitü vb. den destek alabilmeli”.

6. Mali Kaynak Sorunu

Fatih Belediyesi mali kaynakları kültür politikası üretmek için yetersiz bulurken diğer belediyeler mevcut kaynağın yeterli olduğunu ancak geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Mali kaynaklar kentsel koruma konusunda İstanbul gibi bir şehirde desteklenmeli ve şehrin bu özel durumu tanımlanarak farklı yönetim şekilleri denenebilir önerileri geliştirilmiştir.

7. İnsan Kaynağı Sorunu ve İhtiyaçlar

Belediyelerde uzman sayısı ve yetkin insan sınırlı ve yetersizdir. Merkezden gelen talimatlar doğrultusunda icraat veya fikir üretilmektedir. Belediyeler kentsel korumada henüz olgun bir kurumlarolarak görülmemektedir. Uzman ve ustaların (ahşap, taş, metal ustaları) yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda KUDEB uygulamaları be belediyelerin uygulamalarının yetersiz düzeyde olduğu yorumu yapılmıştır.

8. Kültürel Miras Farkındalığı ve Bilinç Düzeyi

Kültürel miras farkındalığı kentlilik bilincinin gelişmemesine paralel olarak gelişmemiştir. Bu konuda tespitler şöyledir.

“İnsanımızda koruma bilinci gelişmemiş. Kentliler kültürel mirasa karşı farkındalık ve hassasiyet sahibi değiller. Topkapı Sarayı ve Kapalı arşı’da çalışanlar bile farkında değiller. Toplumsal bilinç eksikliği ve aidiyet meselesi var. Halk arasında sağcı-solcu, alevi-sünni, zengin-fakir ayrışımı var. Kültürel mirası fark edecek ve okuyabilecek nesnel bakışa sahip değiller. Vatandaş eski eseri yakıp kurtulmak istiyor. Eğitim düzeyi yükseldikçe koruma kültürü gelişiyor, duyarlılık artıyor”.

Eğitim ile birlikte genel olarak koruma duyarlılığının geliştiği ifade edilmekte, eğitim sorgulanmakta ve halkın duyarsızlığı vurgulanmaktadır.

“Eğitim önemli ama alınan eğitim tarihe ve medeniyete duişmansa? Halk duyarlı değil. Başıboş bıraksak tarihi eserleri yıkacaklar”.

9. Belgeleme ve Arşiv Oluşturma

Kültür varlıklarının belgelenmesi ve arşivlenmesi meselesi çok önem taşımaktadır. Bu çalışmalar eksik ve yetersizdir, mevcut arşivlerin koruma önlemi yoktur. Bu konu hızla ve özenle gündeme taşınmalı, gerekli tedbirler alınmalıdır.

10. Bürokrasi Sorunu

Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurullarında işlerin yavaş işlenmesi, bürokrasinin hantallaşan yoğunluğu KUDEB oluşumunu hazırlamıştır. Ancak yine sağlıklı bir yoğunluk yoktur. Çünkü kentsel dönüşüm ile eski eser işi birbiri ile içiçedir. Çözüm üretmeyen bir hantallık ve bürokrasi vardır. Prosedürler çatışmaktadır.

11. Korumaya Yaklaşım ve Değer Biçmek

Ana sorun olarak İstanbul’un kendi değerini biçen bir kültür politikasının olmayışı vurgulanmakta, korumaya yaklaşım şöyle eleştirilmektedir.

“Bizde kentsel korumaya bir yaklaşım yok. Bizde bütün işler böyle. Bir işi geliştirmek daha iyiye yönelme yok. Tüm eylem işi baştan savmaya dönük”.

Kültürel miras korumasında merkezi yönetimin ulusal bir politikasının olmasının gerekliliğinin altı çizilmekte, yerel yönetimlerin bu politika doğrultusunda çalışmaları gerektiği tespiti yapılmaktadır.

“Yerel yönetimler günün yaşanmasını temin etmekte. Farkına varmayabilirler. Şehir sadece yerel yönetimlerin insafına bırakılmayacak kadar değerli bir birikimdir”.

Amaç, tarihsel değer taşıyan her yapıyı korumak olmamalı, gereksinim duyulan nitelikleri içeren yapıları ya da kentsel çevreyi korumak olmalıdır. Geçmişi yeniden üretmek, onu eski haliyle bugün aynen yaratmak değeril, geçmişte bugün yararlı olanlar ile güncel olanakların bir sentezini yapmak olmalıdır (Tanyeli, 1979, s.33).

Sadece fiziksel çevre oluşumunda değil insan yaşamının yeniden örgütlenmesinde daha geniş kapsamlı, daha insani içerikli, geçmişi ve geleceği geniş ve hoşgörölü bir perspektif içinde değerlendiren teorik yaklaşımlara ihtiyaç vardır (Kuban, 1984, s.5).

Toplumda uzlaşı kólütürünün geliştirilmesi gereklidir.

Bölgenin planlanması ve gelişimi ile ilgili doğru analizler yapılmalıdır.

“Her eski yapının değerli sanılması yanılmaması vardır. Bu yapıların değerinkentsel dokuya kattığı değerle ölçebiliriz. Kólütür varlığını doğru tanımlamalıyız. Koruma politikalarının oluşturulmasında algı sorunu aşılmalı ki şehir yaşasın”.

Batıda kentsel koruma kararları biçimsel bir kısıtlama ya da yaptırım getirirken, Türkiye’de bu kararlar bütünüyle ekonomiktir. Türkiye kendi gerçeklerine uygun bir koruma modeli oluşturmak zorundadır (Tanyeli, 1984, s.10).

“Kólütür politikaları sadece şehri korumak için değildir. O mekânların devamlılığı, işletilmesi için gereklidir. Korumak için günümüz ihtiyaçlarını karşılayacak formüller bulmak gereklidir”.

Teori ve pratik birbirini beslemeli, kurumlar arası işbirliği pratikleri geliştirilmelidir.

Asırlar boyunca merkez olmuş bu alanlar Fatih, Eyüp, Beyoğlu ve Üsküdar’ın uygulama sorunlarından yola çıkarak teorik tartişılmaların yapılması ve yaklaşımların üretilmesine gerekmektedir. Böylece ortak akıldan üretilmiş bir çerçeveye ihtiyaç vardır.

Mimari Kólütür Mirasımızın korunması insanlığın, toplumumuzun ve gelecek nesillerin varlık idealini, varlık biçimini, varoluş nedenlerinin şekillendirecek ve şahsiyetini oluşturacak en temel unsur olarak benimsenmelidir (Cansever, 1998, s. 230). Aksi takdirde Cansever’in felaket metoforu ile açıkladığı gerçeklik İstanbul’u beklemektedir. “Dünya koruma planlaması, korunacak alanlar ile çevrelerindeki şehirleşme ve ulaşım sistemleri arasındaki bağlantıların bilincine 50 yıl evvel varmış bulunmaktadır. Biz ise son 200 yıldır olduğu gibi etkileri hesaplanmadan yine yanlış ulaşım kararları almak suretiyle İstanbul’un geriye kalan tüm değerlerini yok etmekteyiz. Daha da vahimi, bu gidişle İşpanya’da Endölüs-İşlam kólütürünün kökünün Hıristiyanlar tarafından kazınışına benzer bir felaketi İstanbul’da kendi ellerimizle gerçekleştirmiş olacağız” (Cansever, 1998, s. 259-260).

SONUÇ

İstanbul'da kentsel koruma meselesi açmazlarla örölüdür. İlgili çalışmada konunun temel sorun alanları; kültürel mirasın işlevi ve değeri, kültür politikasının olmayışı, sürdürülebilir kent düşüncesinin ve sürdürülebilir pratiklerin olmayışı, teori ve pratik alanın ayrışımı, yönetim sorunları, mali kaynak sorunu, insan kaynağı sorunu, kültürel miras farkındalığının olmayışı ve bilinç eksikliği, belgeleme ve arşiv oluşturmadaki kısıtlar, bürokrasi sorunu, korumaya yaklaşım geliştirme ve değer biçme sorunları olarak tespit edilmiş ve tartışılmıştır. Sorun tespitleri içinde üretilebilecek çözüm önerilerine yer açılmıştır. Çalışmada incelenen Viyana örneği ile İstanbul bir ölçüde karşılaştırılmaktadır. 19. yüzyıl şehir genişleme modeli ile Viyana'da modern kentin oluşumu eski ve yeni arasında bir açmaz üretmiştir. İstanbul'da bu açmaz kültürel kopukluk evresi ile hem Batı medeniyetini tanıma hem de kendi kültürel kökleri ile bağlar kurmak zorluğunu içine alarak daha da derinleşir. Bu durum 1990 yıllar ile Türkiye'de muhafazakâr politikanın yükselişinde alan araştırmasını içeren tarihi ve kimlikli şehir dokusunda yerel siyaset tercihinin yükselen muhafazakâr politikanın ürünü olmasının açıklamasına bir anlatı oluşturmaktadır. Viyana'nın II. Dünya Savaşında yaşadığı yıkımı, İstanbul'da ise 1950'ler itibariyle gelişen basınçlı göç dalgası ile tarihi kültürel mirasın insan eliyle tahribat ve yıkımı söz konusudur. Bu süreci yaşayan bir şehirde kültürel mirasa karşı ilgi uyandıracak bilinci geliştirmek, bu eserleri yeni kentlilerin tahribatından korumak, şehrin kültürel kökleri ile bağ kurarak çağdaş ve sürdürülebilir kent yaşamının geliştirilmesi eş zamanlı açmaz halkalarını birbirine eklemektedir.

KAYNAKÇA

Ahunbay, Z.,*Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, 2.b., Yapı ve Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 1999

Alioğlu, F., "19. Yüzyılda Kültürel Mirasın Hukuksal Yapılanması", *Şehir ve Düşünce*, sayı: 2, 2013, ss.106-114

Aygen, Z.,*Koruma ve Kullanıcı Katkısı Tarihsel Temeller ve Günümüzdeki Olanaklar*, İstanbul Teknik Üniversitesi FBE Doktora Tezi, İstanbul, 1991

Bozlağan, R.,*İstanbul Derinlik, Değişim ve Güç*, Hayat Yayınları, İstanbul, 2012

Breitling, P., "TheOriginsand Development of a ConservationPhilosophy in Austria", *Planning forConservation*, edi., R. Kain, Mansell Publishing, London, 1981, pp.49-61

Can, A., "A Comparison on TwoCitiesandTheirTwo Main Streets: İstiklal Caddesi and KärtnerStrasse", *Öneri*, sayı: 37, cilt: 10, 2012, ss.139-150

Can, A., “Mekânsal Perspektiften Bir Semt Biyografisi: Vefa (1453-1775)”, *Bir Semte Vefa*, haz., N. B. İmanov, Y. Uğur, Klasik Yayınları, İstanbul, 2009, ss.421-452

Cansever, T., *İstanbul’u Anlamak*, İz Yayıncılık, haz., M. Armağan, İstanbul, 1998

DenkmalPflegeForschungSchutz, Bundesdenkmalamt, Wien, 2012

Ersen, A., “Türkiye’de Tarihi Çevre Koruma(ma) Tarihi ve Rekonstrüksiyon Üzerine Düşünceler”, *Restorasyon Konservasyon Çalışmaları*, sayı: 12, 2012, ss.3-25

Fırat, S., “Kentsel Korumanın Olabilirliği”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, cilt: 13, sayı: 2, 2004, ss. 63-91

Güçhan, N.Ş., S. Kayasü, *Türkiye’de Doğal ve Yapılı Çevrenin Dönüşümüne İlişkin Yasal Düzenlemeler ODTÜ Mimarlık Fakültesi Görüşleri*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara, 2005

Gül, M., *Modern İstanbul’un Doğuşu Bir Şehrin Dönüşümü ve Modernizasyonu*, çev., B. Helvacıoğlu, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2013

Güler, M., Y. Ekinçi. “Tarihi Çevre Korumanın Yönetimsel Boyutu ve Alan Yönetimi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, cilt: 19, sayı: 3, 2010, ss. 1-24

Jones, P., J. Evans, *Urban Regeneration in the UK*, Sage Publications Ltd., London, 2008

Kuban, D., “Çağdaş Koruma, Tasarım ve Planlama İlişkilerine Kuramsal Bir Yaklaşım”, *Mimarlık*, sayı: 3-4, 1984, ss.3-5

Kuban, D., *Türkiye’de Kentsel Koruma Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. b., 2012

Larkham, P.J., *Conservation and the City*, Routledge, London, 1996

Lefebvre, H., *The Production of Space*, Blackwell, Oxford, 1996

Mommaas, H., “Cultural Clusters and the Post-industrial City: Towards the Remapping of Urban Cultural Policy”, *Urban Studies*, vol. 41, no. 3, 2004, pp.507-532

Nora, P., *Hafıza Mekanları*, çev., M. E. Özcan, Dost Yayınları, Ankara, 2006

Oğuz, M. Ö., *Türkiye'nin Somut Olmayan Kültür Mirası*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2008

Orbaşlı, A., *Architectural Conservation*, Blackwell, Oxford, 2011

Ortaylı, İ., *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000

Pulhan, G., “Yeni Kültür Politikaları Açısından Kültürel Miras”, *Türkiye’de Kültür Politikalarına Giriş*, der., S. Ada, H. A. İnce, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009, ss.129-149

Tanyeli, U., “Korumanın İşlevi Üzerine Gözlemler”, *Mimarlık*, sayı: 1, 1979, ss.31-34

Tanyeli, U., G. Saraçlar, “Tarihsel Çevreyi Koruma Kavramına Eleştirel Bir Bakış”, *Mimarlık*, sayı: 10, 1984, ss.22-24

Tekeli, İ., “Bir Kültür Odağı Olmanın İstanbul’un Dünya Kenti Olmasındaki Rolünü Tartışmak”, *İstanbul Hayal ve Gerçek*, der. B. Özoğuz, M. Aşkın, S. Karcıoğlu, A. Can, Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, 2011, ss.134-147

Tekeli, İ., *Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2009

Rodwell, D., *Conservation and Sustainability in Historic Areas*, Blackwell Publishing, Oxford, 2007

Tiesdell, S., T. Oc, T. Heath, *Revitalizing Historic Urban Quarters*, Architectural Press, Oxford, 2005

Yavuz, F., *Kentsel Topraklar Ülkemizde ve Başka Ülkelerde*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1980